

ושוננתם לבנין ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכנך ובקומך:

פרשת השבוע למשפחה י"ד בשבט תשס"ז * 2 בפברואר 2007

ראש השנה לאקדמיה

ידובר פה, בהמשך, על ט"ו בשבט כזמן התחדשותה של החברה הישראלית. על פי תובנה זאת, הונחה אבן היסוד של האוניברסיטה העברית בט"ו בשבט ה'תרע"ח (1918) והטכניון נפתח בט"ו בשבט ה'תרפ"ה (1925). ההבנה שחינוך והשכלה הם בסיס נחוץ לקיום מדינה הביאה לפתיחת אוניברסיטאות שנים רבות לפני שהמימוש של ריבונות הלאומית יצאה לפועל. בראייה ציונית-יהודית, מעניין במיוחד להיזכר במלחמת השפות ששררה סביב הטכניון. קשה להעלות על הדעת, היום, שחלק מהלימודים מתנהלים בגרמנית במוסד אקדמי בארץ. ואולם, ההצעה שכך יהיה בחלק הראשון של המאה ה-20 זכתה לתמיכה לא מבוטלת והייתה יכולה להתרחש אלמלא נחישותם של התורמים הציונים. אין לדעת אם כולם הפנימו אז את חשיבות ההחלטה, אך ללא ספק, היא מהווה חלק בהחייאת השפה העברית, חלק מכלי התקומה הלאומית.

לתגובות:

vedibartabam@gmail.com

מעוניינים לדעת יותר

על קהילת "גשר"

המשותפת לדתיים וחילוניים ועל מוסדות החינוך "קשת"?

התקשרו לאוסף:

8560804-050

או כנסו לאתר:

www.gesher-mazkeret-batya.org.il

פרשת בשלח (שמות י"ג, י"ד עד י"ז, ט"ז)

הנושאים המרכזיים בפרשה

- יציאת בני ישראל ממצרים
- רדיפת פרעה אחרי בני ישראל
- קריעת ים סוף
- שירת הים – שיר הודאה על קריעת ים סוף
- המתקת מי "מרה"
- המן – "לחם מן השמים"
- "מסה ומריבה" – משה מכה בסלע להוציא מים
- מלחמת עמלק בישראל

קראו את הקטעים הבאים יחד, והשוו ביניהם:

תחילת הפרשה, שמות יג, יז:

יז וַיְחִי, בְּשַׁלַּח פְּרַעֲזָה אֶת-הָעָם, וְלֹא-נָחַם אֱלֹ-הִים דְּרֹךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי קָרוֹב הוּא: כִּי אָמַר אֱלֹ-הִים, פֶּן-יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה--וְיָשׁוּבוּ מִצְרָיִם. יח וַיֹּסֶב אֱלֹ-הִים אֶת-הָעָם דְּרֹךְ חֲמֹדֵי בָר, ים-סוּף; וַחֲמִשִּׁים עֶלֶז בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם

"וְלֹא-נָחַם אֱלֹהִים" – "נחם" = הנחה אותם. "אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים" היא רצועת החוף, מצפון סיני דרך עזה, אשקלון, אשדוד, ועד תל אביב של ימינו. זוהי הדרך הקצרה ביותר, והנוחה ביותר, ממצרים לארץ ישראל. מדוע אלהים אינו מנחה (מעביר) את ישראל דרך ארץ פלשתים? "פֶּן-יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה--וְיָשׁוּבוּ מִצְרָיִם". כלומר, אם יצטרכו בני ישראל להלחם, יפחדו, וישובו למצרים. האם באמת יכולים בני ישראל להיבהל ממלחמה עד כדי כך, שהם ירצו לשוב למצרים – לעבדות? כל זה על אף שכתוב "וַחֲמִשִּׁים עֶלֶז בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם".

שמות יד, ה:

ה וַיֵּצֵד לְמִלְחָמָה מִצְרָיִם, כִּי בָרַח הָעָם; וַיַּחֲפֹד לִבָּב פְּרַעֲזָה וַעֲבָדוּ, אֱלֹ-הֵם, וַיֹּאמְרוּ מֶה-זֹּאת עֲשִׂינוּ, כִּי-שַׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִעֵבְרָנוּ. ו וַיֹּאסֶר, אֶת-רֶכְבּוֹ; וְאֶת-עַמּוּז, לָקַח עִמּוֹ. ז וַיִּקַּח, שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר, וְכָל, רֶכֶב מִצְרָיִם; וְשָׁלְשִׁים, עַל-כֶּלֶז. ח וַיִּחָזֵק ה', אֶת-לֵב פְּרַעֲזָה מִלְּחָמָה, וַיִּרְדֹּף, אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, יֹצְאִים בְּיַד רְמָח. ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָיִם אַחֲרֵיהֶם, וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם תְּנִים עַל-הָיָם, כָּל-סוּם רֶכֶב פְּרַעֲזָה, וּפְרָשָׁיו וְחִילָו--עַל-פִּי, חֲחִירָת, לִפְנֵי, בַּעַל יַצְפֹּן. י וּפְרַעֲזָה, חָקְרָב; וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַחֲנָה מִצְרָיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם, וַיִּרְאוּ מָאֹד, וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֶל-ה'. יא וַיֹּאמְרוּ, אֵל-מִשְׁחָ, חֲמַבְלֵי אִין-קָבְרִים.

המחלקה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

מִצְרַיִם, לְקַחְתֶּנּוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר: מִזֶּה-זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ, לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם. יב הלא-זה חֲדָבְרָה, אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר, חֲדָל מִמֶּנּוּ, וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם: כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם, מִמֶּתְנֵנוּ בְּמִדְבָּר.

פרעה רודף עם צבאו אחרי בני ישראל. בני ישראל נבהלים, ו"נייראו מאד". והם אומרים למשה "כי טוב לנו עבד את-מצרים, ממתנו במדבר". האם אלוהים צדק שבני ישראל יפחדו ממלחמה עד כדי רצון לחזור להיות עבדים? האם בכך שהם יעלו בדרך הארוכה לארץ ישראל, ישתנה משהו?

סוף הפרשה, שמות יז, ח:

ח וַיָּבֵא, עֲמֹלֵק; וְיִלְחָם עִם-יִשְׂרָאֵל, בְּרִפְדִים. ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בְּחַר-לָנוּ אֲנָשִׁים, וַיָּצֵא ה' אֱלֹהִים בְּעֲמֹלֵק; מֹחָר, אֲנָכִי נִצַּב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה, וּמֹטֵה הָאֵל-הַיָּם, בְּיָדִי. י וַיַּעַשׂ יְהוָה, כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה--לְהִלָּחֵם, בְּעֲמֹלֵק; וּמֹשֶׁה אַחֲרָיו וְחֹזֵר, עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה. יא וַחַיָּה, כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדָיו--וַגִּבֹר יִשְׂרָאֵל; וּכְאֲשֶׁר יָנַח יָדָיו, וַגִּבֹר עֲמֹלֵק. יב וַיְדַי מֹשֶׁה כַּבָּדִים, וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׂמְנוּ תַחְתֵּינוּ וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ; וְאַחֲרָיו וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְיָדָיו, מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד, וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה, עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. יג וַיְחַלֵּשׁ יְהוָה אֶת-עֲמֹלֵק וְאֶת-עַמּוֹ, לְפָנֵי-חֲרָב.

האם השתנה משהו בגישתם של בני ישראל? האם הם יותר עצמאיים? האם הם מיד צועקים אל ה' או אל משה, או שהם לוקחים אחריות, ומטפלים במצב?

נקודות למחשבה

- כאשר נולד תינוק, הוא אינו עצמאי. כל דבר המפריע לו – והוא מיד צועק להוריו.
- במשך הזמן, לאט לאט, נעשה הילד יותר עצמאי. האם הוא פונה תמיד להורים? לא תמיד קל בחיים. במשך התפתחותו, לומד האדם להתמודד עם קשיים מכל מיני סוגים: פיזיים (קשורים לגוף), רוחניים (קשורים לנפש), חברתיים, ועוד.
- כיצד לדעתכם ניתן לאפיין אדם (או ילד) "בוגר" לעומת אדם "תינוקי"? במה שונה התנהגותו של הבוגר מהתנהגותו של התינוקי?

מן המדרש

תלמוד בבלי, סנהדרין לט: (מתורגם)

...אין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים. שאמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן: מהו שכתוב "ולא קרב זה אל זה כל הלילה"? (שמות יד, כ) [מדובר במחנה מצרים ומחנה ישראל] באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה. אמר להן הקב"ה: מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה לפני?!

על פי המדרש, ה' אינו שמח מטביעת מצרים? האם, תוכלו לחשוב למה? בכל זאת הם היו רשעים, והעבידו את ישראל בפרך.

שמחה לאיד זהו ביטוי המתאר מצב בו מישוהו שמח בעקבות מפלה של מישוהו אחר. לעיתים, אנו נדרשים להיאבק או להתחרות במישוהו. אם אנחנו שמחים כאשר הוא מפסיד, ואפילו אם מאבקינו הוא צודק, שמחה זו נקראת שמחה לאיד. האם זוהי שמחה טובה? האם זוהי שמחה בריאה? כך כתב שלמה בספר משלי (כד, יז): "בִּנְפֶל אוֹיְבֶיךָ (אוֹיְבֶיךָ), אֶל-תִּשְׂמַח; וּבְכִשְׁלוֹ, אֶל-גַּלְגַּל לְבַבְךָ."

אריאל ידין

זרקור על כתת קשת

במסגרת שיעור תורה למדנו כל הכתה יחד את פרק ד' בבראשית, פסוקים א-ז.

"וד הקבל הביא גם-הוא מבכורות צאנו, ומחלבן; וישע ה' אל-הבל ואל-מנחתו. ה ואל-קין ואל-מנחתו, לא שעה;"

בפסוקים אלה מסופר על בניהם של אדם וחווה- קין ו**הבל**. הם היו טיפוסים שונים: קין היה איכר - עובד אדמה, ואילו הבל - רועה צאן. יום אחד החליט קין להקריב מנחה לפני ה' מתנובת שדהו, וגם הבל הקריב קורבן מבכורות צאנו ומחלביהן. אלוהים שעה אל מנחתו של הבל ואל מנחתו של קין לא שעה, בלי שמפורש בתורה הסיבה להעדפה זו. "ויחר לקין מאד, ויפל פניו..."

לפני הקראת הפסוקים וביאורם, כהקדמה, נעשתה הפעילות הבאה: התלמידים התבקשו להכין מפלסטלינה סלסלה עם פירות. נאמר להם שזהו משחק ובמשחק הזה, אני אבחר רק עבודה **אחת** מכל העבודות.

הילדים השתדלו והתאמצו מאוד בהכנת יצירתם. כל העבודות היו טובות ומושקעות, אולם בסוף נבחרה רק עבודה אחת. כשנבחרה היצירה הילדים היו צריכים להביע את הרגשתם. איך הרגישו כשנבחרה העבודה של מישוהו אחר? מה זה עורר בהם?

הילדים הביעו כעס, רוגז, קנאה, עצב ותסכול.

(המשך בעמוד 4)

המחנה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

ט"ו בשבט – חג לאילנות ולדמוקרטיה בישראל

בפרשת בשלח מתחיל למעשה מסעם הארוך של בני ישראל ממצרים, שם היו עבדים, אל ארצם שלהם – שם יחיו בניהם ובני-בניהם כבני חורין. בשבת זו אנו חוגגים גם את ט"ו בשבט - הוא ראש השנה לאילנות. העצים, ובפרט נטיעתם באדמת הארץ, מהווים יותר מכל סמל להיאחזות בקרקע ולהשתרשות בארץ. מעשה הנטיעה מחבר את האדם אל הטבע והאדמה והוא היוצר את הקשר בין אדם למולדתו.

עוד בזמן הנדודים במדבר בדרכם לארץ המובטחת, נקראו בני ישראל לטעת עצים: "וְכִי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ, וְנִטְעַתֶּם כָּל-עֵץ מֵאֶכָל" (ויקרא י"ט 23). עם זאת, הקשר בין מנהגי "חמישה-עשר בשבט" ומנהג הנטיעות נוצר רק עם תחילת ההתיישבות החלוצית והקמת המושבות הראשונות, ונתן ביטוי להתחדשות החיים שלנו כעם החי על אדמתו. מאז נקבע ט"ו בשבט כחג הנטיעות, שגם אם נתמעטו בשנים האחרונות, הרי שחשיבותן גדולה, כפי שניתן ללמוד מדבריו של דוד בן-גוריון בנטיעות יער הנשיא בשנת 1949: "מכל המעשים המבורכים שאנחנו עושים בארץ הזאת, אינני יודע אם יש מפעל פורה יותר ואשר תוצאותיו כה מועילות כנטיעות העצים, המוסיפים יופי לנוף ארצנו, משבחים את האקלים ומוסיפים בריאות לתושבי הארץ."

בחודש שבט מתחילה בארץ ישראל התחדשות ותחיית הטבע, האילנות מתעוררים משנת החורף, ובטבע כולו ניתן לחוש בתחילתם של לבלוב פריחה וצמיחה. אך לא רק את חגם של האילנות אנו חוגגים בט"ו בשבט, כי אם גם את חגה של הדמוקרטיה בישראל: מדי שנה בשנה מציינת כנסת ישראל את יום הולדתה שחל בט"ו בשבט תש"ט (14.2.1949). ביום זה נוסדה הכנסת הראשונה, הלוא היא בית הנבחרים והרשות המחוקקת של מדינת ישראל. השם **כנסת** ניתן לבית הנבחרים של מדינת ישראל על שם המוסד המחוקק של שבי ציון, שפעל בתקופת הבית השני ונקרא **כנסת גדולה**. גם מספר חברי הכנסת נקבע על-פי מספר חברי "כנסת הגדולה", שמנתה 120 חברים.

במושב הפתיחה החגיגי נשא דברים הנשיא הזמני דאז, ד"ר חיים וייצמן, באמרו: "...ברגש של יראת כבוד והזרת קודש אני קם לפתוח את האסיפה המכוננת של מדינת ישראל, את כנסת ישראל הראשונה, בעיר הנצחית ירושלים. היום הזה אנחנו ניצבים על סף תקופה חדשה! אנו נכנסים למשטר הדמוקרטי המסודר והקבוע ... חידוש ממלכת ישראל."

שרון דבדבני-בר

אם לתלמיד בכיתת קשת
בבית ספר בן גוריון

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

המשך מעמוד 2 (זרקור מכיית קשת):

כדי להתמודד עם הרגשות האלה אמרתי לילדים שאני יודעת שכל העבודות היו מושקעות וכוונתי לא הייתה לפגוע באף אחד אלא להדגים את הרגשותו של קין. סיפרתי את הסיפור של קין והבל. כך תיארו את רגשותיו של קין שהיו דומים לרגשות התלמידים. לסיכום הצגנו דרכים שונות להתמודד עם כעס וקנאה. הנה חלק מההצעות שהביאו תלמידינו:

- אפשר להשתדל להכין מנחה טובה יותר
- לנסות לא לכעוס כל-כך כי בסך הכול מדובר באחים
- קין היה יכול לפנות לה' ולשאול למה מנחתו לא התקבלה

בכל מקרה הדגשנו שמותר לפעמים לקנא וגם לכעוס אבל אסור להכות ולהגיע לאלימות, ובוודאי שאסור להרוג.

לריסה וטלי

מורות כיתה א' קשת
בית ספר בן גוריון

בית מדרש

ערב בית מדרש הבא יתקיים ביום
ראשון טז' בשבט, 4.2.07 בבית
משפחת לנדאו רחוב אשל 12
בשעה 21:00

ט"ו בשבט – שני פנים לחג

ט"ו בשבט, שנחוג השבת, נתפס בחברה כחג בעל אופי חילוני-לאומי, חג שעניינו אהבת הארץ והטבע, כפי שהיטיבה להציג זאת שרון דבדבני-בר במאמרה כאן. אך ראוי לציין שלחג יש מקור הלכתי המופיע בפתחה המפורסמת של מסכת ראש השנה: "ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן למלכים ולרגלים (...) באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמישה עשר בו."

מה המשמעות של ראש השנה לאילן מבחינה הלכתית? ישנה קבוצת מצוות חקלאיות בתורה שחיוכן קיים רק בארץ ישראל, כגון תרומות ומעשרות, שמיטה, עורלה ורבעי (האיסור לאכול מפירות של נטיעות חדשות עד לשנה הרביעית, שאז יש לאוכלן בקדושה בירושלים) וכן הלאה. לגבי מצוות אלה ט"ו בשבט נחשב לתאריך שבו מתחלפות שנים ולא אחד בתשרי, ולכן ספירת שבע השנים לשמיטה וארבע השנים לרבעי מתחילה ביום שזה. בגמרא מסבירים שתאריך זה נבחר "הואיל ויצאו רוב גשמי השנה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים מעתה" (רש"י על מסכת ראש השנה דף י"ד עמוד א').

המנהגים השונים של החג, כגון נטיעות, אמירת תיקון בחג ואכילת פירות, התווספו בשלבים מאוחרים יותר ע"י רבנים ומקובלים ואינם מופיעים במקורות.

אני מאחל לכולנו שנזכה להמשיך לראות פירות בכל מעשינו ושנטיעתנו המשותפת תצמח להיות מקור גאווה לכל העושים במלאכה.
חג שמח!

יהודה זלצברג

אב לתלמידה בגן קשת

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת